

Herdenkingsthema's 4 mei Beek

Hieronder treft u een overzicht aan van alle thema's, die v.a. het jaar 2000 tot heden de basis vormden voor de 4 mei herdenkingen in Beek. Met deze herdenkingsthema's poogt de S.H.O.B. de lessen van de oorlog te vertalen naar de huidige tijd en de aandacht levendig te houden.

De beschreven thema's van vóór 2000 zijn in verkorte vorm weergegeven, aangezien ze destijds nog niet digitaal waren opgeslagen.

Samengesteld door: Roy Göttgens, november 2021

1987: Nog geen thema; oprichtingsjaar van S.H.O.B.

1988: "JULLIE VEILIGHEID ZAL ONS EEN ZORG ZIJN"

Tekst ontbreekt in archief

1989: "LEVE DE ONGEHOORZAME"

Tekst ontbreekt in archief

1990: "KIND IN DE OORLOG, DAT VERGEET JE NOOIT"

Tekst ontbreekt in archief

1991: "VLUCHT NAAR DE VRIJHEID"

Tekst ontbreekt in archief

1992: "VERGEVEN: OOIT, VERGETEN: NOOIT!"

Tekst ontbreekt in archief

1993: Thema en tekst ontbreken in archief

1994: "DE BEVRIJDING.....WORDT VERVOLGD"

D-Day staat voor de deur. Iedereen hunkert naar de bevrijding: de overlevenden van de kampen, gevangenen, vele soldaten aan het front en burgerslachtoffers van het Naziregime. Na de bevrijding zal alles anders zijn. Vrijheid voor iedereen! De werkelijkheid zal anders zijn. In de Sovjetunie worden Joden en intellectuelen opgesloten in kampen, kinderen verhongeren in vele delen van de wereld, homo's worden gediscrimineerd in bijna alle landen en ontstaan er concentratiekampen in Joegoslavië. Dienstweigeraars voor Indië verdwijnen in Nederland in het gevang, et, etc.

De bevrijding lijkt het begin van nieuwe vervolging, die weer om bevrijding vraagt. De vervolging lijkt een onuitwisbaar kwaad, de bevrijding een continu proces.

.....wordt vervolgd.....!

1995: "ALLEMAAL ANDERS, MAAR TOCH....."

Veel Nederlanders en Beekenaren hebben tijdens de Tweede Wereldoorlog geleerd dat "anderen", "vreemden" het waard zijn om te worden beschermd, zelfs om voor te sterven. Ze hebben ook geleerd, dat van "vreemdelingen" hulp en bescherming mag worden verwacht. Zo wordt de geschiedenis van Beek tijdens de oorlog gedomineerd door toevallige gasten, etnische minderheden, vluchtelingen, zwervenden, "Hollanders". Zij vormden een uitdaging voor de samenleving en hebben haar verrijkt.

Meer nog dan destijds is Nederland en ook Beek nu een smeltkroes van verschillende groepen, vaak volledig anders dan de meerderheid. Ook zij veranderen en verrijken de maatschappij. En zij vragen om veiligheid, solidariteit en ruimte om te leven.

De Nazi-stelling: één volk - één taal - één natie blijkt altijd de start te zijn van volkerenmoord.

Binnen de grenzen van een staat wonen verschillende mensen; de begrippen "wij" en de "anderen" waren nooit eenduidig en tegenwoordig al helemaal niet meer. Het is van belang, dat minderheden en "anderen" vooral zichzelf moeten blijven en trouw aan hun cultuur. Meerderheid en minderheid moeten hun eigen waarden trouw blijven, maar wel met respect voor de ander.

1996: "KIJKEN IN DE SPIEGEL VAN AUSCHWITZ"

Het is een veilig gevoel om te wijzen naar de Duitsers en hun misdaden. Dat plaats ons in een gemakkelijke positie. Wij kijken vooral naar onze verzetsdaden en helden. En dat is terecht, want nooit in de geschiedenis hebben zoveel mensen het beste van zichzelf laten zien. Maar onze heldhaftige natie hield zich destijds angstvallig afzijdig toen in Duitsland de synagogen brandden. Want in Hitler-Duitsland lagen voor ons grote handelsbelangen. We stuurden vele Joden terug bij de grens. Vandaag gebeurt iets soortgelijks. Vluchtelingen worden teruggestuurd met hetzelfde argument van toen: "ons land zit vol". Ons land behoort tot de naties, waarin percentueel de meeste Joden zijn weggevoerd m.b.v. nauwgezette ambtenaren en gezagsgetrouwe politie.

We hebben drie jaar lang strijd gevoerd tegen een volk in Indië, dat ook zijn vrijheid opeiste.

De focus leggen op het Naziregime in Duitsland is terecht, maar mag ons niet afleiden om ook over onszelf na te denken, niet om te verdoezelen, maar in het besef, dat ook bij ons het slechte kan bovenkomen. We moeten blijven kijken in de spiegel van de geschiedenis, in de spiegel van Auschwitz.

1997: "NIET TE VEEL NAZI'S, MAAR TE WEINIG DEMOCRATEN"

Volgens de Duitse Bondspresident Richard von Weizsacker was Duitsland afgegleden naar de absolute misdaad, niet omdat er te veel Nazi's waren, maar omdat er te weinig democraten waren. Duitsland ging ten onder aan een volgzaam en passieve meerderheid.

Zo ook in Nederland, waar maar een relatieve kleine groep actief verzet heeft gepleegd. Miljoenen keken discreet een andere kant op. Elke samenleving is ten dode opgeschreven als er te weinig weerbare democraten zijn.

Vier mei is de dag van de democraten. Een dag om zich de vraag te stellen of er veel veranderd is voor Duitsers en voor Nederlanders. Het is een dag om trots te zijn op onze vrijheid, democratie en de betrekkelijke verdraagzaamheid. Maar ook een dag om kritische vragen te stellen: blijft de meerderheid zwijgen, kunnen minderheden in heden en toekomst rekenen op veiligheid. Blijft de hoogte van de benzineaccijns ons meer bezighouden dan de tweedeling in de samenleving?

Een stevige democratie kan een stootje hebben, zolang er maar genoeg mensen zijn, die de rechten van de mens en maatschappij verdedigen.

1998: "4 MEI, KIES VOOR DE SAMENLEVING"

Open brief aan de inwoners van Beek, geboren na 1935

U hebt hen niet gekend, de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. U bent jong, het is te lang geleden.

U zou kunnen vergeten, dat er destijds een echte tweedeling in de samenleving bestond. U zou kunnen vergeten dat toen "eigen volk eerst" gold en de samenleving vrij passief was met een gehoorzame ambtenarij.

Dit voorjaar kan men tweemaal naar de stembus gaan om een vrije keus te maken. Vrij verkiezingen zijn het trotse hoogtepunt van onze duur bevochten democratie. U wordt gevraagd om nog een derde keer te kiezen, een bewuste keuze voor het behoud van de samenleving en de democratische waarden. Overwin de nationale matheid. De dodenherdenking is er niet alleen voor oude mensen, die de oorlog hebben meegemaakt, maar is juist nu uiterst actueel en broodnodig om onze samenleving te behouden. Wie de doden van het nationaalsocialisme herdenkt, moet ook de moed hebben te kijken naar zijn eigen rol in de geschiedenis en naar zijn verantwoordelijkheid voor de samenleving.

1999: "EEN BEETJE INSCHIKKEN"

Gelijk hebben ze, de onderdrukte volkeren, die vechten voor vrijheid, voor een eigen gebied om te leven volgens de eigen cultuur, voor het recht om hun eigen taal te spreken, voor een eigen natie.

Ze hebben gelijk, maar.....geen enkel idee heeft gezorgd voor meer slachtoffers dan één land, één volk, één taal, één cultuur, één godsdienst, één leider. Het Nationaalsocialisme was ook een voorwendsel om mensen die anders waren te minachten, in de steek te laten, te vervolgen en te doden. De oorzaken van hun dood: racisme, vreemdelingenhaat, uitsluiting, onverschilligheid en nationalisme.

Joden, zigeuners, zwakzinnigen en homoseksuelen waren anders en daarom buitengesloten of vermoord. Nu horen mensen er vaak niet bij, omdat ze zwart zijn of moslim of homo, of omdat the aids hebben of een andere taal spreken.

De wereld is dichtbevolkt en "klein" geworden. Grote groepen raken vermengd. Een natie met dezelfde mensen is nauwelijks meer mogelijk en ook niet wenselijk. Ander zijn is geen bedreiging maar een verrijking. Dat betekent wel, dat we wat moeten inschikken voor de ander.

2000: "HERDENKEN VAN EEN EEUW"

In dit jaar werd het thema gepresenteerd als een open brief aan de Beekse bevolking, die geschreven was door een opa aan zijn kleindochter. Deze brief markeert de overgang van de eeuw van vernietiging en gemist leven, naar de eeuw van vrede, hoop en nieuwe kansen.

Open brief aan mijn kleindochter.
Mijn liefste,

Jij bent bijna volwassen. Ik, jouw opa, ben bezig met mijn laatste jaren. Jij gaat leven, werken, liefhebben, en genieten in de 21ste eeuw. Mijn leven omvatte de 20ste eeuw. Jouw eeuw is nog onbezoedeld. Het kan nog alle kanten uit. Mijn eeuw is voor jou geschiedenis, als ik dood ben zal niemand er meer iets over kunnen vertellen uit de eerste hand. Daarom schrijf ik je deze brief.

Hoe zal ik het zeggen? Jij leeft in vrede, in een land met democratische regels, recht en welvaart. Jij hebt nooit anders meegemaakt: het zou zelfs kunnen lijken alsof jouw wereld de NORMALE wereld is. IK weet, dat jouw wereld zeer uitzonderlijk is. Natuurlijk, ook in jouw tijd heerst oorlog, honger, racisme, discriminatie, massamoord. Maar erg ver weg. Ik wil dat jij weet dat IK al deze dingen heb meegemaakt, HIER in ons land en zijn naaste omgeving. In de eerste Wereldoorlog werden miljoenen jongens afgeslacht in de loopgraven. Zij doodden elkaar, en wisten niet waarom. Als je in Frankrijk komt, tel dan in een dorp eens de namen op het monument voor de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog. Als je dit getal vermenigvuldigt met tien, heb je bij benadering het aantal inwoners van het dorp. Toen kwam de crisis, ook in Nederland. Ook hier leefden twee gezinnen in een souterrain, zonder eten en met ratten.

In 1939 begon weer een oorlog. Het absoluut ondenkbare gebeurde toch: meer dan zes miljoen mensen werden vermoord. Niet om wat ze deden of hadden gedaan, maar alleen om wat ze WAREN: jood, zigeuner, homoseksueel, getuige van Jehova, zwakzinnige. En wij -mijn leeftijdgenoten en ik- stonden erbij, en waren bezorgd om onze eigendommen, en te bang om onze stem te verheffen tegen het Gezag. Wij zijn de verbijstering nog niet te boven. Hoe kon dit gebeuren?

De oorlog eindigde toen 100.000 mensen binnen een seconde verdampten door twee bommen, ook al een uitvinding van mijn generatie. Na de Tweede begon de Koude Wereldoorlog. Tientallen jaren waren we bang voor onze zelfgemaakte bommen en onze zelfgemaakte vijanden. Omdat haat en angst veel energie kostten, vergaten wij het brood en de gezondheid van tweederde deel van de wereldbevolking. De armoede van de ontwikkelingslanden laat ik je na als overblijfsel van mijn eeuw.

Jij en jouw eeuw krijgen nieuwe kansen. Daarom draag ik je, behalve de brokken van mijn eeuw en mijn schuldgevoel daarover, ook mij idealen over. Ik laat je ook 4 mei na. Op deze dag hebben we altijd de doden uit de Tweede wereldoorlog herdacht. Aanvankelijk was 4 mei bedoeld om de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog te herdenken. Maar naarmate schaamte over, en besef van ons eigen aandeel in de verschrikkelijke gebeurtenissen tot ons doordrongen, werd 4 mei vooral een dag van strijdbaarheid. Tegen onze minderheden zeiden we: "Jullie veiligheid zal ons (echt) een zorg zijn". Of we zeiden: "Wij laten jullie niet meer gaan. Vier mei werd het Hoogfeest van de Democratie.

Ik draag jou, mijn liefste kleinkind, ook deze dag in vertrouwen over.

Je Opa

2001: "ZIJ MOCHTEN NIET LEVEN"

Waarom nog doorgaan met die jaarlijkse ceremonie? Of is het beter om te zeggen: die jaarlijkse kermis? We leven in het jaar 1 van een nieuw millennium. Zand erover dus!

Ongeveer 60 jaar geleden werden 35 Beekenaren vermoord, 200.000 Nederlanders, dertig miljoen mensen in Europa en Azië. Vermoord of geslachtofferd aan een misdadige oorlog. Als zij toen waren blijven leven, waren de meesten nu ook al overleden. Weinigen van ons hebben hen nog persoonlijk gekend.

Toch sturen wij U weer een uitnodiging voor de herdenking van de doden uit de Tweede Wereldoorlog. Het waren geen gewone doden. Met de dood zelf heeft de mens moeten leren leven. Maar de doden uit die oorlog MOCHTEN NIET LEVEN. Simpelweg, omdat ze anders waren, jood, zigeuner, homoseksueel, werden ze van het leven uitgesloten. Of zij stierven omdat ze niet konden verdragen dat anderen werden uitgesloten. Of ze werden als jonge militairen opgeofferd voor een conflict, dat zij absoluut niet begrepen, en dat niet het hunne was. Ze werden uitgesloten door andere mensen, en niet beschermd door hun omgeving.

Deelname aan de Dodenherdenking is een demonstratie tegen de uitsluiting, een actie voor het recht om te leven. Het is kiezen voor het leven zelf. Een jaarlijkse ceremonie inderdaad, waarin we uitspreken dat Auschwitz mensenwerk was, en dat concentratiekampen en martelingen dat helaas nog steeds zijn. Waarin we ons pijnlijk bewust zijn van het feit dat mensen niet wezenlijk veranderd zijn sinds 1945.

2002: "KIEZEN ÉN DELEN"

Het lijkt oneindig lang geleden, dat wij werden overvallen, dat de democratie werd verkracht, onverwacht en lomp. Zonder erop voorbereid te zijn moesten velen kiezen, tussen volgzzaamheid en verzet, tussen weggaan en onderduiken, tussen hulp bieden en de andere kant uit kijken.

In die situatie was het niet vreemd dat de meerderheid koos voor zichzelf. Wij lieten hen gaan. Wij hielden het hoofd boven water, zo goed en zo kwaad als dat kon.

Een minderheid koos voor een duidelijk: nee! De veiligheid van de burens was hun ECHT een zorg. Zij kozen ervoor om woning en voedsel te delen. Zij kozen voor delen van het gevaar, delen van de risico's. Kiezen EN delen.

Het is 2002. 57 Jaar vrede, vrijheid en democratie. Ons overvloedig brood betalen we in harde euro's.

Het is ook het jaar ná 11 september 2001. Soms hoort men dat het weer oorlog is. Dat is in ieder geval waar, voor zover we waarnemen dat er weer mensen in nood zijn, dreigen te worden uitgesloten. Gekleurde mensen, moslims, dreigen de echte slachtoffers te worden. Wordt op deze manier oorlog tegen het terrorisme een oorlog tegen de armen?

Ons wordt binnenkort gevraagd te kiezen. In alle rust deze keer, in de schemering van het stemhokje. Wij nodigen u uit voor de herdenking van de

slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Als u komt geeft u te kennen dat het niet vanzelfsprekend is dat u MAG kiezen. U zegt hardop dat u WIL kiezen. U laat ook iets zien van uw keuze. U kiest tegen misdaad en laksheid, de beide duivelse ouders van Auschwitz. U kiest voor verzet, u kiest om te delen, de risico's en de euro's. Kiezen EN Delen.

2003: "AUSCHWITZ EN WIJ"

Zestig jaar geleden werden in Europa zes miljoen mensen vermoord: kinderen, vrouwen en mannen. Ze werden gevangen, en planmatig en efficiënt gedood. Velen hielpen mee, anderen verzetten zich, de meesten keken toe of wendden zich af.

Hoe was dat mogelijk? Hoe konden WIJ het ondenkbare toch laten gebeuren?

Joden, zigeuners, homoseksuelen, gehandicapten, ze werden niet langer gedefinieerd als medemensen, maar als "Untermenschen". Als ongedierte, te bestrijden met chemische middelen.

Auschwitz is nooit te begrijpen. Het is en blijft een volstrekt zinloze misdaad, begaan binnen een beschaving die ook de ONZE is.

Auschwitz heeft wel ons, verbouwereerde nabestaanden, geïnspireerd tot een zinvolle reactie. Als reactie zijn wij gaan nadenken waarom het ondenkbare toch kon gebeuren. Zijn wij alert geworden dat het nooit meer zal gebeuren. En hebben we barricades opgeworpen tegen herhaling: democratie, mensenrechten, vrije meningsuiting, strijd tegen racisme en onrecht.

De samenleving verandert sterk. Veel mensen voelen zich bedreigd, angstig, gefrustreerd. Eeuwenoude gevoelens van eigen-volk-eerst steken hun kop weer op vanuit de onderbuik waarnaar ze waren verbannen. Moslimhaat en angst voor vreemdelingen worden cynisch gebruikt door politici om hun eigen macht te versterken. Zelfs het politieke geweld is weer aanwezig.

Wij nodigen u uit om u opnieuw vertwijfeld af te vragen hoe dit bij ons heeft kunnen gebeuren. Om opnieuw hardop te zeggen dat wij niet zullen toelaten dat er nog een Auschwitz komt. Om de beschadigde barricades te herstellen: vóór tolerantie en gastvrijheid, tegen eigen-volk-eerst, vóór democratie en betrokkenheid, tegen frustratie en mopperen, vóór maatschappelijk fatsoen, tegen politiek geweld.

2004: "VRIJHEID EN GRONDRECHTEN, LEVER ZE MAAR WEER IN!"

In de Tweede Wereldoorlog zijn mensen om het leven gekomen als gevolg van een totaal gebrek aan rechten. Aan sommigen werd zelfs het recht om te leven ontzegd. Anderen hebben gestreden voor het terugwinnen van vrijheid en rechten. Ze hebben voor dit doel soms hun leven gegeven.

Mede door de oorlogservaringen zijn we gaan beseffen hoe belangrijk en hoe kwetsbaar vrijheid en grondrechten zijn. Men moet sommige zaken eerst gemist hebben om ze te kunnen waarderen.

Onze samenleving hecht zeer aan vrijheid van denken, geloven, spreken, schrijven en handelen.

Ieder mens heeft recht op de middelen om te kunnen voorzien in elementaire levensbehoeften. Iemand is pas schuldig als die schuld bewezen is. Een vreemdeling heeft recht op bescherming en veiligheid, als hij dat in eigen land moet missen.

Toen kwam de nieuwe flinkheid.

Gevoelens van angst en onzekerheid nemen toe, misschien wel meer dan de reële gevaren. Geleidelijk wennen we er weer aan: stukken vrijheid worden ingeleverd, grondrechten zijn niet langer heilig.

Met de angst voor terreur wordt ook de vreemdeling en zijn geloof gevreesd. Asielzoekers worden beschouwd als profiteurs. Wie ondersteuning vraagt is op voorhand verdacht van fraude.

Er blijkt een dilemma te bestaan tussen vrijheid en veiligheid, tussen grondrechten en de wens om misbruik van rechten te voorkomen.

2005: "ZE MOESTEN ER IETS AAN DOEN".

ZE, de overheid, de politiek, de anderen, ZE moesten er iets aan doen. Dat is wat anders dan: "Kan IK daar wat aan doen?" Dat was - helaas - de meest voorkomende houding tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Daardoor kon de samenleving uit elkaar worden getrokken. Zij, die ongewenst waren voor de een, en onbeschermd door de ander, gingen naar Auschwitz.

Er waren mensen die er wel wat aan deden. Zij verborgen joden in hun huizen, vervalsten persoonsbewijzen, protesteerden met gevaar voor eigen leven. Zij hebben Auschwitz niet voorkomen, zij waren met te weinig.

4 Mei blijft daarom actueel. Wij herdenken de doden: degenen die vergeefs wachtten op hulp, en degenen die hun hulpverlening moesten bekopen met de dood.

Zestig jaar na de oorlog dreigt weer een onderscheid te worden gemaakt tussen wie wel en wie niet gewenst zijn. Daar moesten ZE wat aan doen. Daar willen WIJ wat aan doen.

Als u op 4 mei de doden uit het verleden herdenkt, geeft u te kennen, dat u alert blijft in het heden. Zodat de samenleving intact blijft.

2006: "GEEN NAAM MEER"

Het thema van 2006 (landelijk) is "Vrijheid maak je met elkaar". Het thema in Beek is dit jaar Wij hadden geen naam meer!

Door middel van cijfers maken wij de balans op. Bij die aardbeving waren veertigduizend slachtoffers te betreuren. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden zes miljoen joden vermoord. In Indië overleefden elfduizend militairen de gevechten of de krijgsgevangenschap niet, en 2534 sneuvelden er tijdens de onafhankelijkheidsoorlog. De oorlogen kostten aan vier miljoen Indonesiërs het leven.

Cijfers zeggen veel, maar niet alles. Als alle veertig miljoen slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog elkaar de hand zouden kunnen geven, zouden ze samen met gemak een kring kunnen vormen om de hele planeet aarde heen. Maar mensen zijn geen cijfers. Veertig miljoen slachtoffers waren veertig miljoen levende en individuele mensen. Elk had zijn zorgen en zijn vreugde, zijn haat en

zijn liefde. Ieder had zijn toekomstverwachting, zijn geheimen en zijn lievelingseten. De tien miljoen kinderen hielden van knikkeren, van het buurmeisje, of van pannenkoek met slagroom. Of had een hekel aan spuitjes. Alle veertig miljoen mensen hadden een naam.

4 Mei blijft actueel. Wij herdenken de doden: degenen die vergeefs wachtten op hulp, en degenen die hun hulpverlening moesten bekopen met de dood.

2007: "HERDENKEN DOET PIJN"

(De voormalige vijand is ook uitgenodigd voor de herdenking)

Generaties zijn met elkaar verbonden. Ook nabestaanden, kinderen en kleinkinderen kunnen de pijn en de wroeging voelen. De Stichting Herdenking Oorlogsslachtoffers Beek nodigt u uit om op vier mei bij elkaar te komen, samen met de slachtoffers en de ouders, samen met hun kinderen en kleinkinderen. Wij nodigen u uit om samen de slachtoffers van toen te herdenken. Om proberen te begrijpen wat gewone mensen elkaar kunnen aandoen. Om onszelf beter te leren kennen. Om te herhalen: "Nooit meer Auschwitz!", als een opdracht aan onszelf en aan onze samenleving. Tijdens deze herdenking spreekt u uit dat u er niet mee kunt leven als de samenleving mensen uitsluit. Dat u een samenleving eist, die gewone mensen aanzet tot solidariteit met de ander en niet tot moord. U geeft te kennen dat ook voor u herdenken pijn doet.

2008: "TRANEN ZIJN NIET GENOEG, MIJN JONGEN"

Op 16 april 1945 werd het concentratiekamp Buchenwald bevrijd. De Amerikanen dwongen tweeduizend burgers uit de naburige stad Weimar dezelfde dag door het kamp te lopen, en te kijken. Zij zagen tienduizenden uitgehongerde, zieke en stervende mensen. Het waren de overlevenden van de kampbevolking, aangevuld met duizenden joden, die te voet waren aangekomen na hun Dodenmars uit Auschwitz en andere plaatsen. Een Duitse jongeman werd het teveel: hij barstte uit in tranen. Uit de anonieme hoop menselijke ellende maakte zich een gestalte los. Hij ging naar de jongen toe en zei: "Tranen zijn niet genoeg, mijn jongen".

Op 4 mei herdenken wij de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog, en van andere oorlogen. Dat is een emotionele ervaring, ook voor mensen die persoonlijk geen oorlog hebben meegemaakt. Als de geschiedenis anders was gelopen hadden wij zelf in Buchenwald kunnen liggen op een stinkende brits. Het is niet moeilijk om mee te lijden met de slachtoffers. Herdenken doet werkelijk pijn. Maar wij realiseren ons ook dat het mensen van onze eigen soort zijn, die deze ellende aanrichtten. Gewone mensen werden moordenaars, en kunnen dat opnieuw worden. Een gewone samenleving in het moderne Europa bouwde fabrieken van de dood. Slechts een kleine minderheid was en is in staat in extreme situaties zijn menselijkheid te bewaren. Wij hadden onder de slachtoffers kunnen zijn in Buchenwald, maar ook onder de ouders. Wij zien onze slechtste kant in de ellende van een oorlog.

Daarom is medelijden niet genoeg. Tranen zijn nuttig, maar onvoldoende. De herdenking van de doden van de Tweede Wereldoorlog is belangrijk om onszelf als mens te leren kennen. Herdenken is een opdracht aan onszelf en aan onze samenleving. Door deel te nemen aan de herdenking spreekt u uit dat u er niet

mee kunt leven dat uw samenleving mensen uitsluit. Dat u een samenleving eist die gewone mensen aanzet tot solidariteit met de ander, en niet tot moord.

2009: "GEWONE MENSEN"

Op 4 mei herdenken wij de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog, en van andere oorlogen. Wij herdenken in het bijzonder hoe de Nazi's andere mensen uitsloten uit de samenleving, hoe ZIJ aan andere mensen zelfs het recht ontzegden om verder te leven. Wat waren ZIJ slechte mensen, die Nazi's!

Wij begrijpen echter steeds beter dat ook de ergste oorlogsmisdadigers van toen GEWONE MENSEN waren. De moordenaars waren arbeiders en professoren, vaders en zonen, lieve en zorgzame echtgenoten, die vóór de oorlog op een gewone manier hun plichten vervulden. Kennelijk kunnen gewone mensen vreselijke dingen doen. Gewone mensen kunnen misdaden begaan van de ergste soort, als zij worden verblind door een misdadige ideologie. Of als zij in een situatie terecht komen waarin misdaden gewoon worden gevonden door de anderen. Of als zij zich solidair voelen met hun kameraden die ook moorden plegen. Of als een meerdere waarvoor ze veel respect hebben, zegt dat het noodzakelijk is.

De herdenking van de slachtoffers gaat samen met het pijnlijke gevoel dat WIJ in de plaats van de daders hadden kunnen staan. Want ook wij zijn gewone mensen. Waarom zouden wij te goed en te slim zijn om in de val van de geschiedenis te lopen? Herdenken doet pijn! Herdenken schept ook verplichtingen. Het vraagt dat wij nadenken over onszelf. Herdenken eist dat wij maatregelen nemen om onszelf en de wereld te beschermen tegen fatale misstappen van ons, gewone mensen.

2010: HET RECHT OP ANDERS ZIJN"

Miljoenen mensen zijn in de bloedige Twintigste Eeuw uit hun huis verdreven, of vermoord. Zij hadden geen misdaden begaan. Ze waren alleen maar *anders*. Ze hadden een andere religie, politieke overtuiging of huidskleur. Ze spraken een andere taal. Ze zouden van een ander 'ras' zijn.

Na de Tweede Wereldoorlog, na Auschwitz en Sobibor, was iedereen het erover eens: zoiets mocht nooit meer gebeuren. Maar het gebeurde toch weer eindeloos vaak, en met steeds weer nieuwe wreedheid. Nog steeds bestaan er ideologieën, die de mensen verdelen in goede en slechte, in waardevolle en nutteloze. Nog altijd zijn miljoenen mensen op de vlucht omdat hun ras, geloof, taal, cultuur, huidskleur of overtuiging niet gewenst is in hun eigen land. Nog altijd worden mensen gehaat, niet om wat ze doen, maar om wie ze zijn.

De 'anderen' wonen ook in ons land en in Beek. Geven wij hun het recht om anders te zijn? Genieten wij van de kleuren en de geuren waarmee zij onze witte wereld veranderen? Of eisen wij dat zij hun eigen identiteit, taal, cultuur opgeven, en onherkenbaar opgaan in onze samenleving.

2011: "EEN BEETJE HAAT VOOR LIEF NEMEN"

“Orthodoxe joden hebben in Nederland geen toekomst meer; beter kunnen ze maar naar Israël of Amerika verhuizen.” Een reactie van een voormalige politicus, terecht geërgerd door de toenemende haat jegens joden onder een groep Moslims die bovendien zeker zeggen te weten dat de Holocaust nooit heeft plaatsgehad. Aan de andere kant mensen, die steeds luidruchtiger Moslims de schuld geven van hun teleurstellingen in het leven. En politici die dit sentiment misbruiken om hun eigen macht te vergroten. De Moslim als de grote zondebok. Zondebokken, hebben we dat niet eerder meegemaakt?

Of moeten we dat maar beter allemaal een beetje relativiseren? Dat beetje haat jegens joden: toch wel begrijpelijk als je denkt aan het lot van de Palestijnen. Die afkeer van Moslims: ook te begrijpen, want religieus fanatisme en criminaliteit binnen deze groep vormen een reëel probleem. Laten we liever niet al te moeilijk doen over een beetje haat: we hebben immers andere problemen op te lossen, zoals de financiële crisis en de afbrokkeling van onze verzorgingsstaat. Een beetje haat voor lief nemen, hebben we juist deze reactie niet eerder meegemaakt?

Het is 66 jaar geleden dat Nederland en de wereld zijn bevrijd van een regime waarin haat kon worden omgezet in daad, in massamoord op miljoenen. Dat kon gebeuren omdat de haat groeide, maar vooral omdat velen die haat niet als hun grootste probleem zagen. Ook toen waren er immers zoveel andere zaken om je druk over te maken.

“De weg naar Auschwitz was gebouwd op haat, maar geplaveid met onverschilligheid”, zei de historicus Ian Kershaw.

2012: “IK KEEK/KIJK ERGENS ANDERS NAAR”

“De weg naar Auschwitz was gebouwd op haat, maar geplaveid met onverschilligheid”. (Ian Kershaw)

67 jaar geleden werd Nederland bevrijd van het regime van de haat. In Europa, in Nederland, in Beek werden veel mensen daar het slachtoffer van. De meesten van ons deelden die haat niet. Maar wij hadden andere dingen aan ons hoofd. Er was gebrek aan alles; de bezetters stalen als raven. Er vielen bommen op steden en dorpen. Onze jongens moesten naar Duitsland om daar onder harde omstandigheden te werken. Die haat tegen joden en zigeuners, dat was een zaak van ‘de anderen’, van een overheid waar je toch geen vat op had!

Wat konden wij, gewone mensen daar nu aan doen? Laat iedereen zorgen voor zijn eigen problemen. Het was gemakkelijker even naar een andere kant te kijken.

Wegkijken maakte misschien wel net zoveel slachtoffers als de rassenhaat van het nationaalsocialisme zelf.

2013: “HET IS ECHT GEBEURD”

De Tweede Wereldoorlog, de Holocaust, het is allemaal echt gebeurd, het is hier gebeurd, het is bijna in onze tijd gebeurd. Het is niet hier *bedacht*. Het waren de nazi's die het wilden en die het in gang zetten.

Maar het gebeurde in onze eigen Europese Christelijke wereld waar eeuwenlang het antisemitisme en afkeer van zigeuners, vreemdelingen en homoseksuelen had kunnen gedijen.

Het waren voor een deel onze eigen instellingen die het hebben mogelijk gemaakt: veel Nederlandse bestuurders en ambtenaren, de Nederlandse politie.

De Holocaust bestaat uit miljoenen individuele moorden. Echt bestaande gewone mensen, die niet wezenlijk verschilden van onszelf, maakten keuzen om te gehoorzamen of te vluchten, om te helpen of weg te kijken. Het lot van miljoenen echte mensen hing af van de beslissingen, het doen en vooral het nalaten van vele echte andere gewone mensen.

Het is een huiveringwekkende gedachte dat het allemaal echt is gebeurd, dat het is gebeurd in onze samenleving en in onze tijd. En dat – als we niet oppassen – het zomaar weer kan gebeuren. Natuurlijk niet op dezelfde manier, maar onder een andere vermomming. Om dat te voorkomen heeft de samenleving voortdurend onderhoud nodig: groot onderhoud van de hele samenleving, en klein onderhoud van de leden afzonderlijk.

Daarom blijft het herdenken van de doden van toen zo uiterst actueel. Daarom nodigen wij uit om op 4 mei te komen.

2014: "HEBBEN WE IETS GELEERD?"

"In deze tijd betekent de zwervende woonwagenbevolking een overlast voor het platteland." Dit schreef een Limburgse burgemeester tijdens de Duitse bezetting. De nieuwe verhoudingen in Nederland (de Duitse bezetting dus) boden volgens hem kansen om deze ongewenste bevolkingsgroep aan te pakken. Dat gebeurde ook. Op 16 mei 1944 werden in veel gemeenten op bevel van de Duitsers, maar door de Nederlandse autoriteiten, 'zigeuners' gearresteerd en via Westerbork overgebracht naar Auschwitz. De meesten vonden daar de dood.

De nazi's vervolgden de zogenaamde zigeuners omdat die van een minderwaardig 'ras' heetten te zijn. Maar de maatregelen sloten aan bij ook hier al veel langer bestaande vooroordelen. "Haal de was binnen, want er zijn zigeuners in het dorp".

Op veel plaatsen in Europa ervaart men last van straatarme Oost-Europese immigranten. In de pers en de beeldvorming is sprake van criminele zigeuners. Er worden vraagtekens geplaatst bij de herkomst van blonde kinderen in zigeunergezinnen. Op racistische vooroordelen, vooral over 'zigeuners', rust geen taboe meer.

Hebben wij in zeventig jaar iets geleerd?

Onder het bewind van de nazi's werden 300.000 'zigeuners' vermoord, alleen omdat ze geboren waren als Roma of Sinti. Die ramp ging ook aan Beek niet voorbij. Deze maand herdenken wij dat zeventig jaar geleden negen Sinti uit Beek werden weggevoerd naar Auschwitz. Daarom besteden wij dit jaar bij de Nationale Dodenherdenking aandacht aan de discriminatie en vervolging van deze groep.

2015: "IK BEN HET KIND VAN DE OORLOG"

"Op de kraamafdeling ligt een baby van negen maanden. Is een aantal maanden geleden als strafgeval hier binnengekomen, opgepakt door de politie in de een of andere kliniek. Niemand weet wie of waar haar ouders zijn. De andere baby's stonden allemaal in kinderwagens in de buitenlucht, maar zij moest binnenblijven; zij was immers een strafgeval."

Dat schreef Etty Hillesum in haar allerlaatste brief aan een vriendin vanuit Westerbork, drie dagen vóór haar eigen deportatie naar Auschwitz. Een baby als strafgeval, als 'schuldige', maar vooral als het meest kwetsbare slachtoffer.

In moderne oorlogen zijn kinderen de meest tragische slachtoffers. En zij worden ook opgeleid tot strijders en tot moordenaars. Kindsoldaten begaan de vreselijkste misdaden. Zij zijn daders en slachtoffers tegelijk.

Oorlog brengt een omkering van goed en kwaad. Gewone mensen hebben in zichzelf de mogelijkheid om helden, lafaards en moordenaars te worden. Zij worden slachtoffers of daders of allebei tegelijk. Vooral kinderen kunnen worden geïndoctrineerd, gekneet en gedwongen. Zij zijn hierdoor de meest kwetsbare slachtoffers, maar kunnen ook de meest gewillige daders worden.

Op 4 mei 2015 is het zeventig jaar geleden dat Nederland en Europa werden bevrijd van het nationaalsocialisme. Wij herdenken de slachtoffers. Dit jaar geven wij tijdens de Dodenherdenking vooral aandacht aan kinderen. Wij realiseren ons dat oorlog juist hen van hun menselijkheid en zelfs van hun leven kan beroven. Tienduizenden kinderen werden in koelen bloede vermoord. Miljoenen kinderen, overal ter wereld, sterven door oorlog en de honger die daarvan het gevolg is. Kindsoldaten laten zien hoe een samenleving soms bereid is om zelfs zijn eigen kinderen te offeren. Door uw komst geeft u te kennen dat u de morele waarden en de menselijkheid wilt beschermen. Dat u zich ook verantwoordelijk voelt dat kinderen kunnen leven, leren en spelen. U geeft te kennen dat kinderen niet moeten vechten. Niet tegen zogenaamde vijanden, en evenmin voor hun leven. Geen kind meer het kind van de rekening, het kind van de oorlog.

2016: "JULLIE VEILIGHEID ZAL ONS EEN ZORG ZIJN"

"Een vluchteling zal voortaan als een ongewenst element in de Nederlandse maatschappij worden beschouwd, die daarom aan de grens moet worden geweerd, en, aangetroffen in het binnenland, over de grens moet worden gezet."

Geen uitspraak van een politicus in 2016, maar van de Nederlandse minister van Justitie in 1938. Hij wilde de 'lawine' aan Joodse vluchtelingen uit Duitsland weren uit ons land. In de pers werden Joden afgeschilderd als een onbeschaafd oosters ras, economische gelukszoekers, die vooral uit waren op onze woningen, onze banen en onze sociale voorzieningen. "Horrorverhalen" uit het Duitsland van Hitler moesten met een flinke korrel zout worden genomen. Hun veiligheid zou de meeste Nederlanders een zorg zijn.

Een paar jaar later werden Joodse Nederlanders met tienduizenden tegelijk weggevoerd, ter dood veroordeeld omdat zij waren geboren in het "verkeerde" bed. Opnieuw keken veel burens liever een andere kant uit.

Het kon ook anders. Gewone mensen, voor wie de veiligheid van anderen werkelijk een punt van zorg was. In 1938 waren dat smokkelaars die Joden illegaal over de grens hielpen. In 1942 waren dat huismoeders die best een mond extra wilden voeden, de mond van een onderduiker. Gewone mensen die, zonder dat te beseffen, echte helden werden.

In 2016 komen opnieuw wanhopige vluchtelingen over onze grenzen. Opnieuw zijn er Nederlanders die hen zien als een bedreiging.

Door uw komst geeft u te kennen dat u een belangrijke les uit de oorlog hebt geleerd. Ja, wij zullen het samen presteren om bedreigde mensen een veilige haven te bieden. "Wir schaffen das." Met uw aanwezigheid geeft u te kennen dat u de morele waarden van onze samenleving wilt handhaven. Hun veiligheid zal ons een echte zorg zijn.

2017: "VRIJHEID IS NIET VANZELFSPREKEND"

De Tweede Wereldoorlog was een tijd waarin vrijheid, democratie, mensenrechten, zelfs het recht om te leven op grote schaal met voeten werd getreden. Nu hebben we het goed voor elkaar in Nederland, in Europa, in een groot deel van de wereld. Democratie en tolerantie stevig verankerd in onze beschaving. Er bestaat een redelijke mate van vertrouwen in de ander. Dachten wij!

Nu moeten we vaststellen dat het vertrouwen in de ander, in politiek, wetenschap, vrije pers, bij veel mensen weg is. Wij willen minder mensen die als anders worden gezien. De samenleving is verdeeld in twee vijandige groepen: de corrupte elite en het 'zuivere' eigen volk. Leaders maken misbruik van onvrede en angst voor het onbekende om macht te krijgen. Dictaturen worden geaccepteerd als volkswil. Vrije pers en onafhankelijke rechtspraak staan ter discussie.

De Tweede Wereldoorlog laat zien waartoe dit in uiterste gevallen kan leiden.

Soms is het nodig om geweld te gebruiken om de vrijheid te verdedigen. Dat geeft altijd vuile handen. Jonge mensen en onschuldige burgers worden slachtoffer. Wij herkennen dat in onze tijd: Syrië, Afghanistan, Mali Vrijheid en herstel van mensenrechten heeft zijn prijs.

Deze waarden zijn niet vanzelfsprekend.

"Vrijheid is niet vanzelfsprekend". Deze zin zal op 14 oktober 2017 ook staan op een nieuw oorlogsmonument bij de Oude Pastorie. Het monument herinnert aan de crash van een Amerikaanse bommenwerper op 14 oktober 1943. Vier jonge Amerikaanse bevrijders verloren hierbij hun leven.

2018: "WEER KLOPT ER IEMAND AAN MIJN DEUR"

Weinig mensen herinneren zich die tijd nog. Vluchtelingen uit Duitsland klopten op de deur, om in Nederland een nieuw leven te kunnen beginnen, in veiligheid en in vrijheid. Enkele jaren later werd er in de schemering aangeklopt bij afgelegen boerderijen. Moordenaars hadden Nederland bereikt. De wet was misdaad geworden. Mensen zochten hulp tegen moord door de overheid.

Er werden vluchtelingen teruggestuurd over de grens; velen gingen hun dood tegemoet. Anderen werden binnengelaten en werden waardevolle leden van de Nederlandse samenleving. Wie aanklopte bij individuele mensen kreeg soms 'nee' te horen.

Maar er waren ook Nederlanders bij wie het beste in de mens naar boven kwam en die bereid waren om persoonlijke risico's te lopen. Het is allemaal echt gebeurd, ook hier in Beek, en nog niet zo lang geleden. Onze tijd is anders geworden, maar het is niet moeilijk om ook overeenkomsten te zien. Er kloppen weer mensen aan onze deur. Opnieuw staan wij voor een keus.

Vier en vijf mei zijn de dagen waarop we nadenken over de kernwaarden van de samenleving. De dagen dat we ons realiseren dat veiligheid en vrijheid niet vanzelfsprekend zijn. Dat die moeten en kunnen worden gedeeld met anderen.

2019: "STRIKELLEN OVER HET VERLEDEN"

In Beek kunt u er niet langer omheen. Voor sommige woningen liggen kleine tegeltje in het trottoir. Als u zich eerbiedig vooroverbuigt of diep door de knieën gaat, kunt u lezen wat erop staat: een naam, een datum en plaats van overlijden. Het zijn struikelstenen. Zij vertellen dat hier mensen hebben gewoond, die niet mochten leven omdat zij Jood of "zigeuner" waren. De misdaad waarvoor zij ter dood werden veroordeeld, was hun geboorte. "Wij lieten hen gaan" staat op het monument in de Stegen. Hun veiligheid had niet de eerste prioriteit van veel van hun dorpsgenoten. De steentjes confronteren ons met een gitzwarte bladzijde uit ons verleden, die wij misschien zouden willen vergeten.

Die stenen laten een ongemakkelijk gevoel achter. Zij zijn bedoeld om ons vertwijfeld af te vragen hoe dit 'in Godsnaam' heeft kunnen gebeuren in een beschaafd land en niet eens zo lang geleden. Om te piekeren of wij het in 2019 echt anders zouden aanpakken. De steentjes schokken misschien ons zelfbeeld. Ze laten ons struikelen over onze eigen geschiedenis.

Wij nodigen u uit om op 4 mei samen de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog te herdenken. Wij nodigen u uit om ons verleden, onze samenleving en onszelf recht in het gezicht te zien.

2020: Geen traditionele herdenking in Beek, wegens de Covid pandemie

2021: "WAAROM?"

(Aangepaste herdenking in Beek wegens de Covid pandemie. Het onderstaande thema is uit de inleiding van de voorzitter van S.H.O.B.)

Samenkomen in deze moeilijke tijd is geen vanzelfsprekendheid. Toch zijn we bewust samen, voor een moment van bezinning. Ook na onze bevrijding 76 jaar geleden staan we nog steeds stil bij het feit, dat vrijheid niet vanzelfsprekend is.

"Ik moet mee naar buiten en ons gezin moet allemaal met de agenten mee, want wij zijn gearresteerd". Waarom?

"Als jullie niet vrijwillig meegaan, schieten we jullie dood!" zegt een van de twee

Beekse agenten. Waarom?

Omdat wij Sinti zijn?

Omdat wij muziek maken?

Omdat mij moeder furnituren en stoffen verkoopt?

Omdat wij rondtrekken?

Omdat wij stateloos zijn en ons thuis de hele wereld is?

Omdat ik elke dag mijn tanden poets?

Omdat ik elke dag schone kleren aantrek en mijn schoenen poets?

Omdat alles in onze wagen glimt en blinkt? Ik begrijp het niet!

Waarom?

Dit zijn woorden uit het verhaal van Mädie Franz, een Sinti-meisje,
dat de oorlog overleefde en zich hier in Beek ongelooflijk thuis voelde.

Waarom??